

Abstract. The paper is devoted to the studying of the peculiarities of the translation of the names of German films into Ukrainian. The main functions of the film titles as one of the most common types of titles are analyzed. The translation transformations used to the translation of film titles are identified and studied and the main translation strategies are identified.

Key words: title, function of the title, translation transformation, translation strategy, translation method.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Слышкин Г. Г., Ефремова М. А. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа). М.: Водолей Publishers, 2004. 153 с.
2. Яхнюк Т. О. Використання фрагментів художніх відеофільмів для навчання студентів мовних спеціальностей соціокультурної англійської лексики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Тетяна Олександрівна Яхнюк. К., 2002. 203 с.
3. Ballard M. Unité de traduction revue et corrigée. *Вестник ИГЛУ. Сер. Филология*. 2008. № 4. С. 17–22.
4. Miram G. E., Daineko V. V., Taranukha L. A., Grischenko M. V., Gon A. M. Basic translation. К.: Elga, Nika-Center, 2002. 247 p.
5. Nord C. Text-Functions in Translation: Titles and Headings as a Case in Point. *Target*, 1995. 7(2), pp. 261–284.

УДК 81-116+[811.111+811.112.2+811.161.1+811.161.2]

ОСОБЛИВОСТІ СИНОПТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Ю. А. Журавська, О. В. Білецька

Анотація. Дослідження присвячене вивченню та аналізу особливостей тексту прогнозу погоди (синоптичному тексту), як одного з найпоширеніших інформаційних повідомлень в англійській, німецькій, російській та українській мовах. У роботі визначено функції синоптичних текстів, їхні ознаки, а також проведено порівняльне дослідження лексико-граматичних та стилістичних особливостей у різноструктурних мовах.

Ключові слова: дискурс, інформаційне повідомлення, прогноз погоди, метеомедіа, метеотекст.

Прогноз погоди – це один із типів інформаційних повідомлень, який створюється у результаті складання науково-обґрунтованих передбачень про майбутнє стану погоди в певному населеному пункті чи регіоні та певний період. Він складається та розробляється приватними або державними метеорологічними службами на основі методів метеорології. Цікавою особливістю прогнозів погоди на телебаченні у порівнянні з іншими типами інформаційних повідомлень, наприклад, привітання, огляд повідомлень та ін., є жанрові, регіональні та гендерні особливості мовлення дикторів, які привносять певний відтінок індивідуальності, та є нюансами, які нездатні змінити загальне направлення [1].

Метою статті є виявлення та порівняння особливостей синоптичних текстів на лексико-граматичному та стилістичному рівні для розширення сфери вивчення контрастивних вчень.

Завдання дослідження передбачає використання методу лінгвістичних спостережень, суцільної вибірки, методу аналізу та синтезу, з метою охарактеризувати синоптичні тексти на матеріалі англійською, німецькою, російською та українською мов та виявити та дослідити їхні спільні та відмінні риси.

Новизна роботи полягає, перш за все, в тому, що пропонуване дослідження є однією з небагатьох праць, в якій робиться спроба порівняти особливості синоптичних текстів у різних мовах. Сфера вивчення цієї теми є недостатньо дослідженою і постійно привертає увагу лінгвістів, що її становить актуальність.

Теоретичне значення дослідження полягає у розширенні спектру вивчення синоптичних текстів, а практичним значенням, в свою чергу, є розгорнута праця особливостей синоптичних текстів.

Жанрові відмінності телевізійних програм полягають у тому, що диктори прогнозу погоду вимовляють більшу кількість слів за одиницю часу, ніж їхні колеги у програмах новин (231 слів/хв та 194 слова/хв. відповідно). Цікаво, що на південних телеканалах США вони встигають вимовити менше слів, ніж на північному сході країни (201 слів/хв та 215 слів/хв. відповідно). Загально відома жіноча багатослівність та швидкість мовлення не мають особливих проявів (210 слів/хв на півдні та 204 слів/хв північному сході Сполучених Штатів), хоча варто зауважити, що найвищий показник швидкості мовлення було виявлено саме у мовленні диктора-жінки (250 слів/хв) [1].

Дискурс «прогнозу погоди» породив окремий напрям у сфері засобів масової інформації – «метеомедіа» [1, с. 195]. Метеомедіа – це засоби представлення інформації про синоптичні прогнози у періодичних виданнях, на телебаченні, в Інтернет-статтях тощо. Як вид дискурсу метеомедіа характеризуються сукупністю мовних засобів та граматико-синтаксичних структур, метою яких є досягнення двох завдань:

1) повідомлення актуальної синоптичної інформації про стан погодних умов на певній території;

2) інформування про загальні тенденції та перспективи зміни погодних умов [2].

Отже, інформування – це основна функція метеотекстів, якій підпорядковані лексичні і граматико-синтаксичні засоби в них. Стислість метеотекстів вимагає від мовця використовувати такі мовні засоби, які допоможуть найбільш точно передати сутність синоптичного послання [2]. Згідно з Н. Л. Львовою та А. Є. Дехтяренко, прогнози погоди мають чітко спрямований іллокутивний характер, оскільки є націленими на адресата [3]. У зв'язку з цим, незважаючи на термінологічність цього жанру текстів, в них вживаються лексико-стилістичні та граматико-синтаксичні засоби, які роблять текст прогнозу погоди стилістично-забарвленим.

Мова метеотекстів «прогнозу погоди» є адресатною, тому можна виділити такі її функціональні ознаки:

1) наявність наукової термінології, яка є властивою мові фахівців у галузі метеорології;

2) наявність загальної лексики, яка використовується широким колом мовців і є зрозумілою для широкого загалу, незважаючи на свою приналежність до метеорологічних прогнозів [2].

Для метеотекстів типовим є використання лексичних одиниць на позначення днів тижня, адже прогнозування робиться на кожен день, напр.:

англ. *On Tuesday, we'll have some clouds moving in from the west as a low starts to build over the Colorado/New Mexico border (У вівторок хмари рухатиметься з заходу до кордону штатів Колорадо/Нью Мексико).*

нім. *Diesen Donnerstag ziehen immer wieder teils ergiebiger Platzregen heran, und die Sonne kommt nur örtlich zum Vorschein (В четвер пройнуть рясні зливи, сонце вийде лише місцями).*

рос. *Со среды по пятницу ожидаются осложнения погодных условий, ухудшение видимости и понижение температуры воздуха (З середи по п'ятницю очікуються ускладнення погодних умов, погіршення видимості та зниження температури повітря).*

укр. *Гідрометцентр попереджає, що у четвер у західних, Житомирській та Вінницькій областях грози, місцями значні дощі, град та шквали 15–20 м/с.*

У текстах метеопрогнозів використовуються фактичні дані, які стосуються показників тиску, температури, швидкості руху повітряних мас, висоти рівня моря та ін., напр.:

англ. *Winds WSW at 15 to 30 km/h. Chance of rain 50% (Вітри дують в напрямку захід-південь-захід зі швидкість від 15 до 30 км/год. Ймовірність дощу становить 50 %).*

нім. *Bis zum Nachmittag steigen die Temperaturen auf Werte bis 17 Grad. Mäßiger Wind kommt aus süd-südwestlicher Richtung (До обіду температура підніметься до 17 градусів. Помірний вітер буде дуети з південного та південно-західного напрямку).*

рос. *Днем в большинстве областей ожидается 14–19° тепла. Порывы ветра могут достигать 15–20 м/с. (Вдень в більшості областей очікується 14–19° тепла. Пориви вітру можуть досягати 15–20 м/с).*

укр. *Вітер південно-східний з переходом на північно-західний, 5–10 м/с.*

Для виділення окремих частин території, яку описують у прогнозі погоди, використовують характеристики географічного положення (захід, південь, північна половина, центральні райони, правобережжі, прибережні райони, передмістя тощо), а також особливості рельєфу місцевості (понижені місця, низини, долини, передгір'я, перевали, гори та ін.).

англ. *Northeast 5 to 10 m/s and occasional rainshowers, but light rain by the north coast and snow in the mountains (Вітер північно-східний швидкістю від 5 до 10 м/с, місцями зливи, невеликі дощі очікуються біля північного узбережжя, сніг випаде в горах).*

нім. *In höheren Lagen und an der Ostsee sind auch einzelne Sturmböen unterwegs (На висотах та на Балтійському морі також очікуються окремі штормові пориви вітру).*

рос. *В отдельных районах Николаевской и Одесской областей можно рассчитывать даже на летние 20–23 градуса. (В окремих районах Миколаївської та Одеської областей можна розраховувати навіть на літні 20-23 градуси).*

укр. *Температура вночі 14–19°, на узбережжі морів до 21°, у Карпатах та на Луганщині 9–14°; вдень 27–32°, у західних областях 20–25°, на Волині та Львівщині 14–19°.*

У прогнозах погоди і штормових попереджень використовуються лексеми, що характеризують факт відсутності або наявності опадів, при наявності опадів вказуються їхні вид (фазовий стан), кількість, тривалість. Лексеми для позначення опадів поділяються на ті, які позначають рідкі та змішані опади, а також лексеми, які характеризують тверді опади. Отож, є наступні лексеми для рідких і змішаних опадів, наприклад:

англ. *mostly sunny, rain, snow, sleet, fog, rainshower.*

нім. *niederschlagsfrei, es regnet/Regen, es schneit/Schnee, Schneematsch, Nebel, Platzregen.*

рос. *без осадков, дождь, снег, мокрый снег, туман, ливень.*

укр. *без опадів, дощ, сніг, мокрий сніг, туман, злива.*

Лексеми, які позначають тверді опади:

англ. *hail, freezing rain, drizzle, snow pellets.*

нім. *Hagel, Eisregen, Sprühregen, Schneegraupel.*

рос. *град, ледяной дождь, морось, снежная крупа.*

укр. *град, льодяний дощ, мряка, сніжна крупа.*

Для більш детальної характеристики очікуваного розподілу кількості опадів по території в прогнозі рекомендується використовувати додаткові (як правило, сусідні) градації кількості опадів, допускається також застосування термінів «в окремих районах» і «місцями», напр.:

англ. *Skies will be mostly sunny with highs reaching the mid-80s to the mid-90s in some areas (Небо буде чистим, а максимальна температура повітря місцями коливатиметься з 80 до 90 градусів за Фарнегейтом).*

нім. *Nach dem gebietsweise viel zu trockenen April hat es in den ersten Maitagen gebietsweise anhaltend und viel geregnet (Після місцями занадто сухого квітня, в перші дні травня у деяких регіонах безперервно дощило).*

рос. *В дневное время в отдельных районах будет до +21°, а в среднем столбики термометров останутся в диапазоне +16...20 градусов (Вдень в окремих районах буде до +21°, а в середньому стовпчики термометрів залишаться в діапазоні +16...20 градусів).*

укр. *У четвер, 10 жовтня, у західних та північних областях місцями невеликий дощ, на решті території без опадів.*

У прогнозах погоди і штормових попереджень вказують також максимальну швидкість вітру при поривах в метрах в секунду або максимальну середню швидкість вітру. Швидкість вітру вказується градаціями з інтервалом не більше 5 м/с. При слабкому вітрі (швидкістю ≤ 5 м/с) дозволяється не вказувати напрямок або використовувати лексему «слабкий, змінних напрямків». Якщо очікується, що протягом півдоби швидкість вітру буде значно змінюватися, то вказівка на ці зміни формулюється за допомогою термінів «ослаблення» або «посилення» з додаванням характеристики часу доби.

При прогнозуванні шквалу напрямок вітру не вказується. Рекомендується застосовувати лексеми «шквалисте посилення вітру до ... м/с » або «шквал до ... м/с» із зазначенням максимальної швидкості вітру. Наприклад:

англ. *We could see 70 miles per hour gusts over high grounds towards north (На півночі на височинах ми можемо побачити пориви вітру швидкістю 70 миль на годину).*

нім. *Allgemein weht der Wind heute frisch, steife Böen um 55 km/h treten vor allem in den Bergen und an der See auf (В цілому, сьогодні буде дути свіжий вітер, пориви близько 55 км/годину передусім в горах та на морі).*

рос. *В западной части местами значительные дожди, град и шквалы до 15–20 м/с (В західній частині місцями значні дощі, град та пориви до 15–20 м/с).*

укр. *Вітер південно-західний, 7–12 м/с, в західних областях, вдень в Україні, крім крайнього сходу і Приазов'я, окремі пориви 15–20 м/с.*

Невід'ємною частиною синоптичних текстів є використання показників температури. У прогнозах погоди зазвичай вказують мінімальну температуру повітря вночі і максимальну температуру повітря вдень, або зміну температури повітря при аномальному ході, що становить 5° і більш за півдобу.

Очікувану мінімальну і максимальну температуру повітря вказують градаціями в інтервалі для пункту 2° , а для території – 5° . У прогнозах температури повітря по пункту або для окремої частини території дозволяється температуру повітря вказувати одним числом (для пункту – з використанням прийменника «близько», а для частини території – з використанням прийменника «до»). У першому випадку мається на увазі середина прогнозованого інтервалу температури для пункту, у другому випадку – граничне її значення для зазначеної частини території.

При використанні термінів «підвищення» («потепління») або «зниження» («похолодання»), «посилення («послаблення») морозів (спеки)» прогнозоване значення температури можна вказувати одним числом з приводом «до», напр.:

англ. *Temperatures rising to around 11 to 16°C. (Очікується підвищення температури з 11 до 16 градусів).*

нім. *Bis zum Nachmittag steigen die Temperaturen auf Werte bis 17 Grad (До обіду температура підніметься до 17 градусів).*

рос. *Ночью на юге температура воздуха опустится до плюс 5–7. (Вночі температура повітря опуститься до плюс 5–7).*

укр. *Синоптики попередили про потепління в Україні у другій половині жовтня.*

Роздивляючись синоптичні тексти з граматичної точки зору речення, потрібно сказати, що й тут вони мають певні особливості. Так, у німецькомовних синоптичних текстах домінують прості речення, а метеотексти англійською, російською та українською використовують складносурядні речення, напр.:

англ. *Cloudy and light drizzle. Occasional rainshowers in the afternoon (Хмарно, легка мряка. В обід можливі зливи).*

нім. *Der Tag beginnt gebietsweise mit Nebel oder Hochnebel (Місцями зранку очікується туман або високий туман).*

рос. *Ночью – без заморозков: +4, +5 градусів, а днем ожидается около +12 градусів. Правда, будет облачно и пройдет небольшой дождь (Вночі – без заморозків: +4, +5 градусів, а вдень очікується близько +12. Правда, буде хмарно та пройде невеликий дощ).*

укр. *Нагадаємо, 2 вересня в Україні без опадів, лише у західних областях вдень місяцями короткочасний дощ, гроза.*

Часова форма, яка використовується у синоптичних текстах досліджуваними мовами, різна. У німецьких синоптичних текстах переважає теперішній час (нім. *Präsens*), метеотексті англійською мовою зазвичай більш багаті на часові форми: використовується теперішній та майбутній час (англ. *Present Simple* та *Future Simple*). Російська та українська мови схожі у цьому між собою: в синоптичних текстах обома мовами переважає майбутній час. Розглянемо це на прикладах:

англ. *Low pressure brings another unsettled day on Monday. There will be wind and rain for all areas, some of the rain heavy at times. Temperatures at 10°C to 14°C. (Низький тиск зробить понеділок також нестійким. В усіх регіонах дощитиме, подекуди пройде сильний дощ. Температура коливатиметься з 10 до 14 градусів).*

нім. *Am Donnerstag ändert sich nicht viel beim Wetter, es bleibt wechselhaft mit häufigen Schauern oder kurzen Gewittern. (У четвер не очікуються великі зміни у погоді, залишаться сильні дощі та короткі грози).*

рос. *Днем на западе и севере Украины температура воздуха не поднимется выше 17 градусов тепла, а вот на юге столбики термометров, достигнут отметки плюс 20. (Вдень на заході та півночі України температура повітря не підніметься вище 17 градусів тепла, а на півдні стовпчики термометрів досягнуть відмітки плюс 20).*

укр. *В понеділок потеплішає, в вівторок погода залишиться такою ж теплою і сухою.*

На стилістичному рівні досліджуваних мов немає особливих відмінностей. Прогнози погоди українською, російською, німецькою та англійською мовами досить багаті на такі стилістичні засоби як-метафори.

Метафори у прогнозах погоди використовуються як засіб увиразнення тексту, напр.:

англ. *Plenty of sunshine this morning over much of the country. (Цього ранку сонце сяятиме на території всієї країни).*

нім. *Das umfangreiche Sturmtief über dem Nordatlantik bringt Island und Großbritannien Regenfälle. (Обширний штормовий циклон над Північною Атлантикою принесе дощі в Ісландію та Велику Британію).*

рос. *Этот холод захватит и третью декаду, которая также отметится осадками разной интенсивности, а в некоторые дни — очень обильными. (Цей холод охопить також третю декаду, яка також відзначиться опадами різною інтенсивності, а в деякі дні – дуже рясними).*

укр. *У західних районах Вінницької області очікується вже майже справжня спека.*

Отже, прогноз погоди є видом інформаційного повідомлення, який на телебаченні та в газетах являє собою синоптичний текст або метеотекст. Метеотексти мають інформативний характер та стислий об'єм, що передбачає використання певної термінології. У синоптичних текстах можна зустріти лексеми для позначення будь-якого виду опадів (вологі, тверді, змішані та ін.), температурних даних, швидкості та напрямку вітру, дні тижня, топоніми тощо. Ці особливості притаманні синоптичним текстам усіма досліджуваними мовами – англійською, німецькою, російською та українською. На граматичному рівні синоптичні тексти відрізняються використанням різних часових форм, таких як теперішній та майбутній час, та різних типів речень – простих та складнопідрядних. Зі стилістичної точки зору левову частку у метеотекстах складають метафори. Вони притаманні прогнозам погоди на усіх досліджуваних мовах.

Аннотація. Исследование посвящено изучению и анализу особенностей текстов прогноза погоды (синоптического текста) как одного из самых распространенных информационных сообщений в английском, немецком, русском и украинском языках. В данной работе определены функции синоптических текстов, их признаки, а также проведено сопоставительное исследование лексико-грамматических и стилистических особенностей в разноструктурных языках.

Ключевые слова: дискурс, информационное сообщение, прогноз погоды, метеомедиа, метеотекст.

Abstract. The paper is devoted to the study and analysis of the peculiarities of weather forecast texts (synoptic texts) as one of the most common informational messages in English, German, Russian and Ukrainian. The research allows to determine the main features and the functions of the synoptic texts. The research focuses on comparative study of lexical, grammatical and stylistic features in different languages.

Key words: discourse, informational message, weather forecast, metamedia, metatext.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Углова Н. Г. Расчет времени в выпусках новостей и прогноза погоды: URL : <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share/folder/vxyobqv80/direct/72909636>
2. Метеотексти в аспекті дискурсивного аналізу «прогнозу погоди» / Інформаційний центр Манускрипт. URL : <https://studentmanuscript.com.ua/a385629-meteoteksti-aspekti-diskursivnogo.htm>
3. Львова Н. Л., Дехтяренко А. С. Ллокутивний характер лексичних стилістичних засобів у дискурсі прогнозів погоди. *Нова філологія*. 2012. Вип. 54. С. 176–179.

УДК 81'42(112=16)

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ НІМЕЦЬКОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Д. П. Ільницький

Анотація. Даний науковий рукопис досліджує лінгвокультурні зв'язки німецької мови із слов'янськими. Для проведення дослідження застосовувалися такі методи і прийоми як: структурний аналіз – із метою встановлення єдності та відмінності німецьких та слов'янських мов, а також зіставний метод, що уможливив висвітлення спільних і відмінних ознак у складі досліджуваних одиниць в обох групах мов. В результаті проведеного дослідження були окреслені теоретичні засади сутності лінгвокультурних зв'язків, як категорії мовознавства. Також були наведені відомості із історії міжмовних контактів німецької та слов'янських мов.

Ключові слова: лінгвокультура, культура, лінгвокультурна компетенція, лінгвокультурні зв'язки.

Вступ

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю системного аналізу лінгвокультурних зв'язків німецької мови зі слов'янськими мовами, зважаючи на той факт, що мова до певної міри визначається культурою, але ступінь впливу культури ще досі не визначений. Твердження, що культура впливає на спосіб використання мови є беззаперечним, адже мова є вербальним її вираженням.

Мета роботи полягає у виявленні лінгвокультурних зв'язків німецької мови із слов'янськими мовами.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

– окреслити теоретичні засади сутності лінгвокультурних зв'язків, як категорії мовознавства, а саме:

- дати змістовне визначення поняття «лінгвокультура»;
- визначити сутність лінгвокультурної компетенції;
- дослідити принципи та методи вивчення взаємодії лінгвокультур;
- навести відомості із історії міжмовних контактів німецької та слов'янських мов.

1. Теоретичні засади сутності лінгвокультурних зв'язків

Поняття «лінгвокультури», будучи відносно новим в науковому дискурсі, має різні тлумачення, обумовлені дослідницькими завданнями. Розглядаючи його з точки зору різних аспектів вивчення культури і мови, цей термін можна визначити, як сукупність масиву інформаційної культури, який отримав об'єктивацію в мові.